

Januari 2019

Kvarts

Kvarts ingår i till exempel vägdamm, stendamm och betongdamm. Exponering för kvartshaltigt damm kan ge den allvarliga lungsjukdomen silikos och även cancer.

Reglerna för kvarts gäller vid hantering av alla material som innehåller minst tre viktprocent kvarts. Dessutom gäller de för stål- och metallframställning, betong- och betongvaruindustri, stenindustri, porslins- och keramiktillverkning, glas- och slipvarutillverkning, färg-, plast- och limtillverkning samt verksamheter vid gjuterier, asfaltverk, rotsakshantering inomhus och tandtekniska laboratorier.

Riskbedömning

Riskerna med kvarts ska bedömas och åtgärder ska vidtas så att riskerna kan kontrolleras. Riskbedömning ska göras innan arbete med kvarts påbörjas. Riskbedömningen ska dokumenteras och ska innehålla uppgift om följande:

- Arbetsmoment: vilka arbetsmoment som kan innebära risk för exponering för kvartshaltigt damm,
- Källor till uppkomst och spridning av det kvartshaltiga dammet,
- Driftsförhållanden,
- Bedömning av exponering (i förhållande till det hygieniska gränsvärdet),
- Bedömning av risken och behov av åtgärder.
- Vilka åtgärder som ska finnas och användas.

Dessutom ska dokumentationen innehålla uppgift om

- Vilka personer som ska genomgå medicinsk kontroll
- Vilka personer som har deltagit i riskbedömningen
- Datum och underskrift av den som ansvarar för riskbedömningen

Saknas denna dokumentation, utdöms sanktionsavgift på 15 000 – 150 000:-, beroende på antalet anställda.

Behövs mätning av anställdas exponering för kvarts för att kunna bedöma riskerna?

För att kontrollera hur höga halter de anställda utsätts för, finns krav på riskbedömning och vid behov mätning av exponeringen för kvarts (gränsvärdet är 0,1 mg/m³ som medelvärde för en arbetsdag).

Mätning behövs inte om mätningar vid andra liknande arbetsplatser kan användas för att bedöma exponeringen, s.k. referensmätningar. För att referensmätningar ska kunna användas, krävs det att förhållandena är likvärdiga när det gäller t.ex. verksamhet, arbetsmetoder, ventilation och maskinell utrustning. Exempel på verksamheter där kvartshalterna normalt sett är låga är:

För hjälp med mätningar, kontakta företagshälsovården eller annan kunnig konsult. De vet hur mätningarna ska göras för att resultatet ska bli rättvisande.

Åtgärder som minskar exponeringen för kvarts

Möjliga åtgärder som kan minska riskerna är:

- De som arbetar med kvarts eller är arbetsledare för sådant arbete ska känna till riskerna med arbetet och hur man arbetar för att inte riskera att skadas.
 - Om det krävs åtgärder (t.ex. särskilda arbetssätt eller personlig skyddsutrustning) för att anställda inte ska utsättas för kvarts, ska det finnas skriftliga instruktioner som beskriver dessa åtgärder.
 - Arbetet och arbetsplatsen ska utformas så att anställdas exponering för kvarts är så låg som möjligt.
 - Byt om möjligt ut kvartshaltigt material mot ofarligt eller mindre farligt material. Till exempel kan kvartssand bytas mot olivinsand som formmaterial i gjuterier, och pulverformig kvarts som filtermedel eller fyllmedel i kemisk-tekniska produkter kan bytas mot perlit. Om det inte går att undvika kvarts, kan materialet tvättas, vindsiktas eller behandlas med dammbindande medel, så att det inte innehåller och sprider så mycket av det finaste (och farligaste) respirabla kvartsdammet.
 - Välj arbetsutrustning som inte sprider kvartsdamm, t.ex.
 - Förse maskiner som kan sprida damm med ventilation som fångar in kvartsdammet så nära källan som möjligt.
 - Maskiner och dammalstrande processer kan försees med inkapslingar, gärna med ett punktutsug anslutet. Täthet och undertryck på maskin och inkapsling behöver kontrolleras regelbundet.
 - Handhållna bormaskiner bör ha inbyggt dammutsug. Ett alternativ är att våtborra om det går.
 - Kontrollera minst var sjätte månad att inkapslingar, ventilation och andra åtgärder fungerar som avsett.
- OBS!** Denna kontroll ska dokumenteras skriftligt och finnas tillgänglig på arbetsstället. Om sådan skriftlig dokumentation saknas, utdöms en sanktionsavgift på mellan 15 000 och 150 000 SEK beroende på antalet anställda.
-

- Dammspridning kan minskas genom befuktning eller genom tillsats av dammbindande ämnen.
- Arbete kan göras från hytt, men då måste hytten vara försedd med ventilation och det måste finnas filter (t.ex. filterklass F8) som effektivt renar tilluften till hytten.
- Gör upp städrutiner och kontrollera att de följs. Damm ska sugas bort med dammsugare eller centralsug. Rengöring genom spolning är ett alternativ om det är möjligt och riskfritt. Sopa inte!
- Om andningsskydd behövs ger halvmask med P3-filter vanligtvis ett tillräckligt bra skydd. Andningsskyddet bör vara fläktmatat om arbetet är tungt eller pågår mer än 2 timmar.
- Observera att kvartshaltigt material inte får användas som blästringsmedel vid manuell blästring. Används kvartshaltigt material vid blästring, ska blästringen göras i ett slutet blästerskåp med utsug eller med vatten tillsatt till blästermedlet, s.k. våtblästring.

Åtgärderna ska följas upp minst en gång per år för att kontrollera om de fungerar som avsett.

Krav på medicinsk kontroll

Det krävs medicinsk kontroll av dem som arbetar med kvarts.

OBS! Om någon som arbetar med kvarts inte har genomgått medicinsk kontroll och fått tjänstbarhetsintyg, utdöms en sanktionsavgift på mellan 15 000 och 150 000 SEK. Avgiftens storlek bestäms av antalet anställda hos arbetsgivaren.

Alla anställda som utsätts för halter som överskrider halva det hygieniska gränsvärdet för kvartshaltigt damm (gränsvärdet är 0,1 mg/m³ räknat som medelvärde över en hel arbetsdag) och arbetar minst 20 timmar per vecka med arbetsuppgifter med denna exponering, ska genomgå medicinsk kontroll.

Om exponeringen överskrider halva hygieniska gränsvärdet (0,05 mg/m³) vid en tillfällig arbetsplats, bör frivillig medicinsk kontroll övervägas.

Kontrollera följande

- Görs medicinsk kontroll av alla som ska börja arbeta med kvarts?
- Görs återkommande läkarundersökningar, minst vart tredje år?

Om den medicinska kontrollen visar att en anställd löper större risk än andra att skadas av kvarts, får han eller hon inte fortsätta med det arbetet.

Kontakta företagshälsovården när det gäller medicinska kontroller. De vet vad som ska ingå och hur ofta det krävs kontroller.

Det ska föras register över de medicinska kontrollerna. Det kan företagshälsovården göra, på uppdrag av arbetsgivaren. Registret ska innehålla

- namn på arbetstagaren
- vilket ämne som föranlett den medicinska kontrollen (kvarts)
- under vilken tid arbetstagaren arbetat med kvarts
- resultat av medicinsk kontroll
- om den anställda kan (fortsätta) arbeta med kvarts, så kallad tjänstbarhetsbedömning)

Sammanställningar av resultaten av de medicinska kontrollerna ska skickas till Arbetsmiljöverket. Diskutera med företagshälsovården hur detta ska skötas.

Checklista för arbeten där kvartsdamm kan förekomma

- ✓ Planera ditt arbete
- ✓ Gör en riskanalys där du minimerar dammet (Arbetsgivaransvar)
- ✓ Fånga in kvartsdammet så nära källan som möjligt
- ✓ Använd punktutsug (sugkåpa) stoftavskiljare och luftrenare, personlig skyddsutrustning i sista hand
- ✓ Punktutsug (sugkåpa) för handhållna maskiner
- ✓ Stoftavskiljare med rent H13 filter vid alla dammalstrande maskiner
- ✓ Byt stoftavskiljare eller filter vid behov
- ✓ Välj luftrenare som byter luft i lokalen minst 10 ggr per timme
- ✓ Vid personligt skydd, använd halvmask med P3-filter
- ✓ Använd fläktmatad mask vid tungt eller längre arbete (mer än 2 timmar)
- ✓ Kontrollera regelbundet täthet och undertryck på all utrustning och inkapsling
- ✓ Större maskiner för t.ex. Kapning, kan utrustas med tillbehör som binder dammet med vatten eller kemikalier
- ✓ Städa ofta men sopa inte utan använd skyffel, gummiskrapa, stoftavskiljare eller spola med vatten.

Utbildning i kvartsdamm

Motivera:

<https://www.motivera.com/kurs/kvartsdamm-grundutbildning/>

Instruktörerna i Norden AB:

https://www.webbkurserinstruktör.se/produkt/kvartsdamm/?gclid=Cj0KCQiArqPgBRCRARIsAPwIH0WMdu9Dz6m_yt0HIEdhYF3bROg536X4Ny7t_LLZaEDy2ZAWogp8yblaAviMEALw_wcB

Arbetsmiljöverket:

<https://www.av.se/>

Mätningsreferenser/Åtgärder

Mätningsreferenserna är hämtade från IVL Svenska Miljöinstitutet Rapport: B1794 och B2057 samt RICE: 7P03877

Arbetsmoment	Skyddsåtgärd	Personlig skyddsutrustning
Bilning/Rivning	Punktsug/dammkåpa på bilmaskinen. Avskärmning av ytan(hytt). Ev luftrenare eller vattning	Halvmask med P3 filter (Skall vara personlig) eller "munskydd" motsvarande P3 filter. Vid arbete mer än 2 tim eller tungt arbete skall fläktstyrd mask användas
Blandning av cementbaserade produkter	Dammkåpa på hink/Flytspackelpump kopplad till utsug med rätt filterklassning	Halvmask med P3 Filter eller munskydd motsvarande P3 filter
Slipning putsad vägg	Avskärmning, luftrenare Kåpa till maskin kopplad till utsug med rätt filterklassning	Halvmask med P3 Filter eller munskydd motsvarande P3 filter
Slipning golv med Dianova	Kåpa till maskin kopplad till utsug med rätt filterklassning	Behövs oftast inget. Ev. när man kantar med lilla flexen. Halvmask med P3 filter eller munskydd motsvarande P3 filter
Slipning golv med tex ABS slip	Kåpa till maskin kopplad till utsug med rätt filterklassning	Halvmask med P3 Filter eller munskydd motsvarande P3 filter
Kapning, fräsning,håltagning i Keramik och sten/betong	Försök använda vattensåg, borr osv Vid mycket torrsågning/borring bör avskärmning/hytt användas med t.ex. luftrenare/punktutsug Maskinerna skall ha damm kåpa kopplade till utsug med rätt filterklassning	Halvmask med P3 filter

Rutiner för filterbyte i t.ex. dammsugare och personliga halvmasker skall finnas och följas.

Vi skall inte utsätta andra för dammet. Finns andra i lokalen skall samtliga ha rätt skyddsutrustning alt evakuera.

Riskbedömning Kvarts

Dokumentation av undersökning, riskbedömning och val av åtgärder – *Nedan exempel på hur du fyller i*

Arbetsmoment	Källor till uppkomst och spridning av kvartshaltigt damm	Driftsförhållanden	Bedömning av exponering	Bedömning av risken och behov av åtgärder	Valda riskreducerande åtgärder
<i>Blandning Fix, fog</i>	<i>Torrbruk</i>		<i>Periodvis hög</i>	<i>Behövs: Dammkåpa hink kopplad till utsug</i>	<i>Personlig utrustning: Vid blandning, halvmask med P3 filter eller motsvarande munskydd</i>

Företag: _____ AB Plattgubben _____

Namn: _____ Calle Plattis _____

Dokumentation medicinska kontroller – nedan exempel på hur du fyller i

Fylls i av ansvarig för riskbedömning innan arbetet påbörjas

Objekt/Projekt: _____ Kv Lillsparven _____

Namn	Har gjort medicinsk kontroll datum	Skall göra kontroll datum
Pelle Platt	180216	
Nisse Klinker	160122	190218

Medverkande till riskbedömningen

Namn	Företag
Benny Granit	Platt AB
Nils Hult	Bygghälsan
Sven Duva	Skanska

Ansvarig för riskbedömningen: _____ Benny Granit _____

Datum _____

Underskrift _____